

Sveučilišna nastava kao odraz različitih teorijskih pristupa

University teaching as a reflection of different theoretical approaches

Valerija Podgorelec¹, Dalila Stunić², Štefica Mikšić³

¹Medicinska škola Bjelovar, Poljana dr. Franje Tuđmana 8, 43000 Bjelovar, Hrvatska

¹School for nurses Bjelovar, Poljana dr. Franje Tuđmana 8, 43000 Bjelovar, Croatia

²Škola za medicinske sestre Vrapče, Bolnička cesta 32, 10000 Zagreb, Hrvatska

²School for nurses Vrapče, Bolnička cesta 32, 10000 Zagreb, Croatia

³Fakultet za dentalnu medicinu i zdravlje Osijek, Sveučilište JJ Strossmayer Osijek, Crkvena 21, 31000 Osijek

³University of Dental Medicine and Health Osijek, University JJ Strossmayer Osijek, Crkvena 21, 31000 Osijek

Sažetak

Uvod: Kombinacijom teorijskih pristupa u nastavi povećava se motivacija studenata i kvaliteta odgojno-obrazovnog procesa. Cilj ovog rada bio je ispitati prisutnost teorijskih pristupa s njihovim odrazom na kvalitetu sveučilišne nastave, kreativnost, samoaktualizaciju, usvajanje znanja, vještina i sposobnosti te prisutnost (ne)ugodne klime.

Metoda: Uporabom anonimnog anketnog upitnika provedeno je istraživanje najčešćih pristupa u nastavi studenata Učiteljskog studija i Studija sestinstva u Osijeku te studenata Studija sestinstva u Čakovcu.

Rezultati: Rezultati istraživanja pokazali su da je, bez značajne razlike na obje vrste studija, najviše korišten sociocentrički pristup, kod čak 80 % studenata. Na Učiteljskom studiju značajnija je zastupljenost pedocentričkog pristupa (Fisherov egzakti test, $P < 0,001$), umjetničkog (Fisherov egzakti test, $P = 0,001$), emancipacijskog (Fisherov egzakti test, $P = 0,02$), kreativnog (Fisherov egzakti test, $P < 0,001$) u odnosu na studente Studija sestinstva. Značajnija je zastupljenost komponenata sustavnog (Mann Whitney U test, $P = 0,01$) i kreativnog pristupa (Mann Whitney U test, $P = 0,004$) u odnosu na studente Studija sestinstva. Individualni oblik rada (Mann Whitney U test, $P = 0,02$), i aktivnost u paru (Mann Whitney U test, $P = 0,04$), značajnije je primijenjen na Učiteljskom studiju nego na Studiju sestinstva. Motivacija i opuštenost značajne su na studiju Sestinstva (Fisherov egzakti test, $P = 0,005$). Sveučilišna nastava Učiteljskog studija kreativna je za 30 ispitanika (38,5 %), dok je na Studiju sestinstva nastava pedocentrična (Fisherov egzakti test, $P = 0,003$).

Zaključak: Studenti Učiteljskog studija imaju više zastupljenih kreativnih pristupa u odnosu na Studij sestinstva.

Glavne riječi: pedocentrički pristup, sociocentrički pristup, kreativni pristup, emancipacijski pristup, kvaliteta nastave

Kratak naslov: Teorijski pristupi sveučilišne nastave

Abstract

Introduction: The combination of theoretical approaches to teaching increases the students' motivation and quality of the educational process. The aim of this paper was to examine the existence of theoretical approaches with their reflection upon the quality of teaching, creativity, self-actualization, the acquisition of knowledge, skills and abilities, and the presence of (un)comfortable climate.

Method: Using an anonymous questionnaire, a survey of the most common approaches in teaching was conducted among the students of the Faculty of Teacher Education in Osijek and the Nursing Studies in Osijek and Čakovec. The data was collected using questionnaires.

Results: Results show that, without significant differences in both types of studies, 80 % of students report the usage of the sociocentric approach. At the Faculty of Teacher Education, there was a more significant representation of the pedocentric (Fisher's Exact test, $P < 0.001$), artistic (Fisher's Exact test, $P = 0.001$), emancipatory (Fisher's Exact test, $P = 0.02$) and creative approach (Fisher's Exact test, $P < 0.001$) compared to the students of the Nursing Studies. There was a more significant representation of the components of the systematic (Mann Whitney U test, $P = 0.01$) and creative approach (Mann Whitney U test, $P = 0.004$) compared to students of the Nursing Studies. The individual form of work (Mann Whitney U test, $P = 0.02$), and pair work activity (Mann Whitney U test, $P = 0.04$), were more significantly applied at the Faculty of Teacher Education than at the Nursing Studies. Motivation and relaxation are more significant at the Nursing Studies (Fisher's Exact Test, $P = 0.005$). The courses at the Faculty of Teacher Education are creative for 30 students (38.5 %), and they are pedocentric and more significantly useful at the Nursing Studies (Fisher's Exact Test, $P = 0.003$).

Conclusion: The students of the Faculty of Teacher Education have more represented approaches compared to the students of Nursing Studies.

Keywords: pedocentric approach, sociocentric approach, creative approach, emancipation approach, teaching quality

Running head: Theoretical approaches to university teaching

Received April 6th 2020;

Accepted November 4th 2020;

Autor za korespondenciju/Corresponding author: Valerija Podgorelec, mag. med. techn., Medicinska škola Bjelovar, Poljana dr. Franje Tuđmana 8, 43000 Bjelovar, Hrvatska, Tel: +385-91/ 361-52-60, e-mail: valerija.podgorelec@hotmail.com

Uvod

Motivacija i uspjeh učenja ovise o radnoj aktivnosti profesora u odnosu na kognitivni razvoj, poštovanje i uvažava-

nje stavova i mišljenja, izradu zadataka koji postaju izazov, razvijanje pozitivne klime i interpersonalnih odnosa, po-

stavljanje problemskih zadataka koji doprinose razvijanju vještina, uvažavanje različitih stilova učenja, razmišljanja i samoreguliranog učenja [1].

Kreativnost u nastavi važan je ključ kvalitetne nastave jer je čini učinkovitom u odnosu na monoton klasičan oblik nastave koji je povezan s dosadom i strahom [2]. Razvoj kritičkog razmišljanja, prosuđivanja i zaključivanja temeljna su polazišta transformacije školskog odgoja i obrazovanja [3].

Klasičan stil poučavanja ne razvija dubinsko razumijevanje nastavnog sadržaja u kojemu studenti doživljavaju apstraktna i teorijska znanja besmislenim i beskorisnim, što dovodi do zaboravljanja naučenog te nisu sposobni povezati niti primijeniti naučeno u stvarnom životu. Navedeno je potvrdio John Dewey 30-ih godina prošloga stoljeća [4].

Komponente sociocentričkog pristupa sljedeće su: autoritativan odnos prema studentima uz jednosmjernu komunikaciju te zabrana komunikacije i interakcije studenata uz strogo pridržavanje nastavnog plana i programa [5].

Pedocentrički pristup omogućuje manje krut pristup u nastavi uz slobodu izražavanja. Navedeni pristup pod nazivom "nove škole" ostvario je temeljne promjene u odgoju i obrazovanju [6]. Konstantna zastupljenost znanstvenog stila u sveučilišnoj nastavi ne dozvoljava unošenje osjećaja u nastavni proces [5]. Pristup koji je u manjoj mjeri zastupljen u sveučilišnoj nastavi jest umjetnički pristup koji se temelji na studentovom doživljaju uz smjernice razvoja i odabira čime se student želi baviti [5]. Obilježje radnog pristupa jest temeljno načelo prakse i vježbi iz pojedinih kolegija u kojima su studenti suočeni s problemima koji zahtijevaju njihovo rješenje u svrhu pripreme studenata za buduću profesiju [5]. Na prethodni pristup nadovezuje se adaptivni pristup koji priprema studente za društvene potrebe [6]. Za razliku od adaptivnog pristupa kojemu je cilj disciplina, red i rad, emancipacijski pristup omogućuje sudjelovanje, dogovaranje te samoupravljanje [5, 6]. Sustavni pristup orijentiran je na mehaničko usvajanje činjenica, davanje jasnih uputa gdje studenti kao objekti postaju pasivni sudionici nastave uz smanjenu produktivnu aktivnost [5]. Posljednji je pristup kreativni koji zagovara interese studenata te njihova pitanja vezana za smislenost nastavnih sadržaja [6].

Tradicionalni oblik nastave još uvijek obilježava na pojedinim fakultetima mala aktivnost studenata [7]. Problemi u sveučilišnoj nastavi koji su i danas prisutni imaju sljedeća negativna obilježja: slabu povezanost nastavnih sadržaja, nedovoljan odnos spram praktičnih vještina, neadekvatan razvoj socijalnih i profesionalnih vještina te predmetnih znanosti, veliku uključenost pojedinih disciplina, premalo praktičnog i školskog rada te nerealne zahtjeve [8]. U Republici Hrvatskoj obrazovanje se nalazi na posljednjem mjestu u vidu prakticiranja obaveznih, neobaveznih i ostalih nastavnih oblika formalnog obrazovanja što je potvrdilo PISA istraživanje (*Programme for International Student Assessment, Program za međunarodnu procjenu učenika*) [9].

Uvidom u pregled literature o teorijskim pristupima u nastavi, istraživanje je provedeno na Učiteljskom fakultetu u Osijeku 2011. godine, dok za istraživanje teorijskih pristupa u obrazovanju medicinskih sestara nije pronađeno niti jedno istraživanje. U literaturi iz 2011. godine, autorica Kragulj govori kako je dominantnost teorijskog pristupa u učitelj-

skoj nastavi značajna jer su teorija i praksa povezane pa se nastava organizira i izvodi prema dominantnijem teorijskom pristupu [10].

Metode

Istraživanje je provedeno u svibnju i lipnju 2018. godine na Fakultetu za dentalnu medicinu i zdravstvo Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Sveučilišnom diplomskom studiju Sestrinstvo, dislociranom Sveučilišnom studiju Sestrinstvo u Čakovcu te na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku. Sastavljen je originalni anketni upitnik koji se sastoji od 14 pitanja: općih te demografskih podataka, otvorenog iznošenja vlastita mišljenja i Likertove skale s ponuđenih pet stupnjeva. Ispunjavali su ga studenti/studentice druge akademske godine na sva tri fakulteta. Upitnik je od prisutnih 150 studenata na nastavi, ispunilo svega 75 % studenata, čime je prikupljen uzorak od 100 [N = 100] ispitanika. Kada su ispitanici ispunili svoj upitnik, oni su ga osobno vratili istraživačima. Rezultati su analizirani metodom deskriptivne statistike, korištenjem statističkog programa *MedCalc Statistical Software version 18.2.1* (MedCalc Software bvba, Ostend, Belgium; <http://www.medcalc.org>; 2018). Upitnik je dostupan kao Prilog 1.

Rezultati

Istraživanje je provedeno na 100 ispitanika, od kojih je 45 (45 %) studenata Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku (Učiteljski studij), 17 (17 %) ispitanika studenti Sveučilišnog diplomskog studija Sestrinstvo, a 38 (38 %) ispitanika s dislociranog Sveučilišnog diplomskog studija Sestrinstvo iz Čakovca. U istraživanju su sudjelovale 84 osobe ženskog spola (84 %) te 16 osoba (16 %) muškog spola. S obzirom na radni odnos, zaposleno je 45 (45 %) ispitanika, značajno više sa Studija sestrinstva u primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj medicinskoj ustanovi (Fisherov egzakti test, $P < 0,001$), dok su ispitanici s Učiteljskog studija značajno više nezaposleni (Fisherov egzakti test, $P < 0,001$) (**Tablica 1**).

Značajno su stariji ispitanici Studija sestrinstva, medijan dobi 28 godina (interkvartilnog raspona od 25 do 38 godina) (Mann Whitney U test, $P < 0,001$). Navedeno je prikazano u **Tablici 2**.

Prema navodu 80 (80 %) ispitanik, tijekom nastave profesori su najčešće upotrebljavali sociocentrički pristup, bez značajne razlike u odnosu na vrstu studija.

Kod ispitanika s Učiteljskog studija značajno je više zastupljen pedocentrički pristup (Fisherov egzakti test, $P < 0,001$), umjetnički pristup (Fisherov egzakti test, $P = 0,001$), emancipacijski pristup (Fisherov egzakti test, $P = 0,02$) te kreativni pristup (Fisherov egzakti test, $P < 0,001$) u odnosu na ispitanike sa Studija sestrinstva (**Tablica 3**).

U procjeni sociocentričkog, pedocentričkog, znanstvenog te umjetničkog pristupa, ispitanici se najviše ne slažu s tvrdnjama da je motivacija za učenje i rad visoka, da se ne potiče kreativnost u nastavi, omogućuje izražavanje i razvoj emocija te da umjetnički pristup nije potreban u obradi nastavnih sadržaja. U procjeni istih pristupa najviše se

TABLICA [1] Osnovna obilježja ispitanika

	Broj (%) ispitanika			P*
	Učiteljski studij	Studij sestrinstva	Ukupno	
Spol				
Muškarci	5 (11,1)	11 (20)	16 (16)	0,28
Žene	40 (88,9)	44 (80)	84 (84)	
Jesu li u radnom odnosu				
Da	3 (6,7)	42 (76,4)	45 (45)	<0,001
Ne	42 (93,3)	13 (23,6)	55 (55)	
Radno mjesto				
Primarna (<i>obiteljska medicina, patronažna skrb, zdravstvena njega u kući, javno zdravstvo, hitna medicinska pomoć</i>)	0	10 (18,2)	10 (10)	<0,001
Sekundarna (<i>poliklinika, bolnica, lječilište</i>)	0	15 (27,3)	15 (15)	
Tercijarna (<i>klinika, kliničke bolnice, klinički bolnički centri</i>)	2 (4,4)	11 (20)	13 (13)	
Odgajno-obrazovna ustanova (<i>vrtić, škola, fakultet</i>)	2 (4,4)	7 (12,7)	9 (9)	
Nisam u radnom odnosu	41 (91,1)	12 (21,8)	53 (53)	
Ukupno	45 (100)	55 (100)	100 (100)	

* χ^2 test; †Fisherov egzakti test**TABLICA [2]** Dob ispitanika u odnosu na vrstu studija

	Broj (%) ispitanika			P*
	Učiteljski studij	Studij sestrinstva	Ukupno	
Dob ispitanika	20 (20 – 21)	28 (25 – 38)	23 (20 – 30)	<0,001

*Mann Whitney U test

TABLICA [3] Najčešći pristup u nastavi u odnosu na vrstu studija

Pristup u nastavi	Broj (%) ispitanika			P*
	Učiteljski studij	Studij sestrinstva	Ukupno	
Sociocentristički pristup (<i>frontalna nastava, jednosmjerna komunikacija, orijentacija na program i sadržaj, strogo propisana pravila</i>)	38 (84)	42 (76)	80 (80)	0,52
Pedocentristički pristup (<i>dvosmjerna komunikacija, uvažavanje interesa i potreba studenta, studenti sudjeluju u kreiranju nastave, sloboda uređivanja prostora</i>)	29 (64)	14 (26)	43 (43)	<0,001
Znanstveni pristup (<i>samostalno usvajanje znanja, naglasak na znanju, veći broj podataka, razvoj sposobnosti mišljenja, emocije u nastavi nepoželjne</i>)	13 (29)	14 (26)	27 (27)	0,82
Umjetnički pristup (<i>slušanje glazbe, pričanje priča, gledanje predstava, umjetničko stvaralaštvo, razvoj senzibiliteta, umjetničko stvaralaštvo</i>)	13 (29)	2 (4)	15 (15)	0,001
Radni pristup (<i>radne i tjelesne sposobnosti, rad u praktikumu, znanje usmjereno prema budućem zanimanju, rad s materijalima</i>)	15 (33)	21 (38)	36 (36)	0,68
Adaptivni pristup (<i>prilagodba društvenom životu, potrebe društva, očekivanje doživljaja u nastavi što je predvidio nastavnik, težnja poslušnoj ličnosti</i>)	3 (7)	2 (4)	5 (5)	0,66
Emancipacijski pristup (<i>sloboda izražavanja u nastavi, određivanje sadržaja uz suradnju učenika i roditelja, težnja slobodnoj i kritičnoj ličnosti, promjene društva</i>)	5 (11)	0	5 (5)	0,02
Sustavni pristup (<i>mehaničko učenje radi postizanja cilja, povećanje efikasnosti odgoja i obrazovanja, objektivnost, sustavnost, egzaktnost (savjesnost, odgovornost), povećanje efikasnosti odgoja i obrazovanja</i>)	5 (11)	4 (7)	9 (9)	0,73
Kreativni pristup (<i>dvosmjerna komunikacija, poticanje kreativnih aktivnosti studenta, prihvaćanje novih ideja, uvažavanje svakog studenta</i>)	29 (64)	14 (26)	43 (43)	<0,001

* Fisherov egzakti test

slazu s tvrdnjama da je velika usmjerenost na sadržaj, da je nastava zanimljiva i kreativna, da potiče kritičko razmišljanje te da razvija auditivne i taktilne doživljaje (**Tablica 4**).

U procjeni radnog, adaptivnog, emancipacijskog, sustavnog i kreativnog pristupa, ispitanici se najviše ne slažu s tvrdnjama da je radni pristup dovoljno zastupljen u nastavi, da emancipacijski pristup omogućuje društvenu i osobnu slobodu, da postoji sloboda u izboru nastavnih sadržaja, da

omogućuje efikasnost u nastavi te da prevladava ugodna razredna klima. U procjeni istih pristupa, ispitanici se najviše slažu s tvrdnjama da se omogućuje razvoj manualnih vještina, potiče razvoj psihomotornih vještina, da oblikuje studenta prema potrebama društva, omogućuje izražavanje mišljenja, da je prisutno mehaničko učenje nastavnih sadržaja te da je prisutno uvažavanje ideja i mišljenja (**Tablica 5**).

TABLICA [4] Stavovi ispitanika o sociocentričkom, pedocentričkom te znanstvenom pristupu

	Broj (%) ispitanika					Ukupno
	U potpunosti se slažem	Slažem se	Ni jedno ni drugo	Ne slažem se	U potpunosti se ne slažem	
Sociocentrički pristup						
Visoka motivacija za učenje i rad	4 (4)	22 (22)	27 (28)	22 (22)	23 (23)	98 (100)
Nastavni sadržaji su zanimljivi	3 (3)	27 (28)	35 (36)	24 (24)	9 (9)	98 (100)
Ograničena sloboda i kreativnost u nastavi	23 (24)	24 (25)	25 (26)	17 (18)	8 (8)	97 (100)
Velika usmjerenost na sadržaj	27 (28)	25 (26)	22 (23)	12 (12)	11 (11)	97 (100)
Velika usmjerenost na studenta	5 (5)	23 (24)	25 (26)	25 (26)	19 (20)	97 (100)
Pedocentrički pristup						
Nastava je zanimljiva i kreativna	38 (38,8)	24 (24,5)	22 (22,4)	12 (12,2)	2 (2)	98 (100)
Omogućuje stjecanje znanja i vještina	30 (30,6)	37 (37,8)	18 (18,4)	9 (9,2)	4 (4,1)	98 (100)
Ne potiče kreativnost u nastavi	6 (6,1)	15 (15,3)	25 (25,5)	25 (25,5)	27 (27,6)	98 (100)
Omogućuje osobni razvoj studenta	31 (32,3)	27 (28,1)	26 (27,1)	8 (8,3)	4 (4,2)	96 (100)
Motivacija za učenje i rad u nastavi	28 (28,6)	40 (40,8)	17 (17,3)	9 (9,2)	4 (4,1)	98 (100)
Znanstveni pristup						
Potiče kritičko razmišljanje	27 (27,8)	27 (27,8)	24 (24,7)	13 (13,4)	6 (6,2)	97 (100)
Omogućuje razvoj misaonih procesa	26 (26,8)	31 (32)	25 (25,8)	10 (10,3)	5 (5,2)	97 (100)
Usmjeren na poučavanje u nastavi	14 (14,4)	30 (30,9)	35 (36,1)	12 (12,4)	6 (6,2)	97 (100)
Veoma koristan u nastavi	13 (13,4)	32 (33)	34 (35,1)	12 (12,4)	6 (6,2)	97 (100)
Omogućuje izražavanje i razvoj emocija	9 (9,4)	19 (19,8)	23 (24)	18 (18,8)	27 (28,1)	96 (100)
Umjetnički pristup						
Razvoj auditivnih i taktilnih doživljaja	42 (43,8)	22 (22,9)	21 (21,9)	7 (7,3)	4 (4,2)	96 (100)
Vlastito izražavanje doživljaja u nastavi	33 (34,4)	31 (32,3)	21 (21,9)	9 (9,4)	2 (2,1)	96 (100)
Nastava bogata pričama i predstavama	34 (35,8)	26 (27,4)	19 (20)	11 (11,6)	5 (5,3)	95 (100)
Nije potreban u nastavnim sadržajima	5 (5,2)	8 (8,3)	23 (24)	27 (28,1)	33 (34,4)	96 (100)

TABLICA [5] Ispitanici prema radnom, adaptivnom, emancipacijskom, sustavnom i kreativnom pristupu

	Broj (%) ispitanika					Ukupno
	U potpunosti se slažem	Slažem se	Ni jedno ni drugo	Ne slažem se	U potpunosti se ne slažem	
Radni pristup						
Veoma koristan u praksi	59 (60,8)	20 (20,6)	6 (6,2)	6 (6,2)	6 (6,2)	97 (100)
Omogućuje razvoj manualnih vještina	45 (46,4)	24 (24,7)	22 (22,7)	2 (2,1)	4 (4,1)	97 (100)
Kvalitetno priprema za tržište rada	41 (42,3)	28 (28,9)	18 (18,6)	5 (5,2)	5 (5,2)	97 (100)
Potiče razvoj psihomotornih vještina	45 (46,4)	25 (25,8)	15 (15,5)	7 (7,2)	5 (5,2)	97 (100)
Dovoljno zastupljen u nastavi	7 (7,2)	14 (14,4)	35 (36,1)	22 (22,7)	19 (19,6)	97 (100)

	Broj (%) ispitanika					Ukupno
	U potpunosti se slažem	Slažem se	Ni jedno ni drugo	Ne slažem se	U potpunosti se ne slažem	
Adaptivni pristup						
Omogućuje društvenu slobodu	19 (20)	25 (26)	34 (36)	10 (11)	7 (7)	95 (100)
Omogućuje razvoj ličnosti	18 (19)	34 (35)	29 (30)	9 (9)	6 (6)	96 (100)
Oblikuje studenta prema potrebama društva	22 (23)	36 (38)	26 (27)	9 (9)	3 (3)	96 (100)
Zagovara rad, red i disciplinu	14 (15)	28 (29)	40 (42)	9 (9)	5 (5)	96 (100)
Omogućuje osobnu slobodu	14 (15)	18 (19)	44 (46)	13 (14)	7 (7)	96 (100)
Emancipacijski pristup						
Omogućuje osobni razvoj	31 (32,3)	28 (29,2)	32 (33,3)	2 (2,1)	3 (3,1)	96 (100)
Omogućuje izražavanje mišljenja	35 (36,5)	33 (34,4)	19 (19,8)	7 (7,3)	2 (2,1)	96 (100)
Sloboda u izboru nastavnih sadržaja	24 (25)	29 (30,2)	25 (26)	15 (15,6)	3 (3,1)	96 (100)
Dvosmjerna komunikacija	32 (33,3)	31 (32,3)	22 (22,9)	6 (6,3)	5 (5,2)	96 (100)
Uvažavanje mišljenja	25 (26)	38 (39,6)	18 (18,8)	12 (12,5)	3 (3,1)	96 (100)
Sustavni pristup						
Nastava je pasivna i dosadna	21 (22,1)	19 (20)	41 (43,2)	7 (7,4)	7 (7,4)	95 (100)
Pritisak izvršenja obaveza	20 (21,1)	30 (31,6)	32 (33,7)	9 (9,5)	4 (4,2)	95 (100)
Mehaničko učenje nastavnih sadržaja	26 (27,4)	35 (36,8)	26 (27,4)	5 (5,3)	3 (3,2)	95 (100)
Omogućuje efikasnost u nastavi	4 (4,2)	29 (30,5)	43 (45,3)	16 (16,8)	3 (3,2)	95 (100)
Jednosmjerna komunikacija	20 (21,1)	24 (25,3)	38 (40)	11 (11,6)	2 (2,1)	95 (100)
Kreativni pristup						
Uvažavanje ideja i mišljenja	56 (56,6)	24 (24,2)	12 (12,1)	5 (5,1)	2 (2)	99 (100)
Sloboda u nastavi	49 (49,5)	24 (24,2)	14 (14,1)	7 (7,1)	5 (5,1)	99 (100)
Opuštenost studenata na nastavi	49 (49,5)	25 (25,3)	14 (14,1)	6 (6,1)	5 (5,1)	99 (100)
Efikasnost studenata na nastavi	39 (39,4)	30 (30,3)	23 (23,2)	3 (3)	4 (4)	99 (100)
Prevladava ugodna razredna klima	50 (50,5)	18 (18,2)	16 (16,2)	10 (10,1)	5 (5,1)	99 (100)

Ispitanici s Učiteljskog studija značajno se više slažu sa sastavnicama sustavnog (Mann Whitney U test, $P = 0,01$) i kreativnog pristupa (Mann Whitney U test, $P = 0,004$) u odnosu na studente Studija sestrinstva. Individualni oblik rada (Mann Whitney U test, $P = 0,02$), kao i aktivnost u paru (Mann Whitney U test, $P = 0,04$), značajnije se češće primjenjuje na Učiteljskom studiju negoli na Studiju sestrinstva. Ukupno 52 % ispitanika motivaciju navodi kao vrijednost koja je zastupljena u njihovoj nastavi, a uopće se ne slažu ili se uglavnom ne slažu da je zastupljena kreativnost. Motivacija (Mann Whitney U test, $P = 0,03$) i radost prema radu (Mann Whitney U test, $P = 0,008$) značajno više su zastupljeni na Studiju sestrinstva negoli na Učiteljskom studiju (Tablica 6).

S obzirom na socijalni oblik rada na fakultetima, najzastupljeniji je frontalni oblik, a najmanje je zastupljena pedagoška radionica (Tablica 7).

Na pitanje koji pristup u nastavi prema njihovu mišljenju potiče kreativnost, motivaciju, inspiraciju, samostalnost, razvoj kognitivnih, psihomotornih i socijalnih vještina, ispi-

tanici su odgovorili da je to kreativni pristup. U značajnijoj su mjeri navedeno odgovorili ispitanici Učiteljskog studija, dok se studenti Studija sestrinstva u većoj mjeri odlučuju za pedocentrički, znanstveni, radni, adaptivni i sociocentrički pristup (Fisherov egzaktan test, $P = 0,001$). Za buduću ulogu u društvu, ispitanici navode da ih najviše priprema socijalni pristup, bez značajne razlike u odgovorima u odnosu na vrstu fakulteta (Tablica 8).

Da će im radni pristupi u nastavi pomoći na radnom mjestu, navodi 89 (89 %) ispitanika, a njih 73 (73 %) smatra da kreativna sveučilišna nastava omogućuje razvoj svih njihovih vidljivih, ali i skrivenih potencijala, bez značajne razlike u odnosu na fakultete. Na nastavu ukupno 51 (51 %) ispitanik dolazi motiviran i opušten, od kojih je značajno više ispitanika sa Studija sestrinstva (Fisherov egzaktan test, $P = 0,005$). Prema mišljenju ispitanika, njih 30 (38,5 %) smatra da bi sveučilišna nastava trebala biti za kreativna. Navedeno se značajnije više odnosi na ispitanike Učiteljskog studija, dok su pedocentrična i korisna nastava u odgovorima značajnije zastupljene kod ispitanika sa Studija sestrinstva (Fisherov egzaktan test, $P = 0,003$) (Tablica 9).

TABLICA [6] Ocjena mišljenja o pristupima u nastavi u odnosu na vrstu studija, ocjena učestalosti socijalnih oblika u odnosu na fakultete te ocjena vrijednosti zastupljenih u nastavi

	Broj (%) ispitanika			p*
	Učiteljski studij	Studij sestrinstva	Ukupno	
Ocjena mišljenja o pristupima u nastavi u odnosu na vrstu studija				
Sociocentristički pristup	3 (2,8 - 3,4)	3 (2,4 - 3,3)	3 (2,6 - 3,4)	0,13
Pedocentristički pristup	2,4 (1,8 - 3)	2,4 (1,9 - 3)	2,4 (1,8 - 3)	0,89
Znanstveni pristup	2,8 (2,1 - 3,3)	2,6 (2 - 3,15)	2,8 (2 - 3,2)	0,17
Umjetnički pristup	2,3 (2 - 2,9)	2,5 (2 - 3)	2,3 (2 - 3)	0,18
Radni pristup	2 (1,6 - 2,5)	2 (1,8 - 2,8)	2 (1,7 - 2,6)	0,82
Adaptivni pristup	2,6 (2,2 - 3)	2,6 (2 - 3)	2,6 (2,1 - 3)	0,99
Emancipacijski pristup	2 (1,4 - 2,6)	2,4 (1,6 - 3)	2,2 (1,4 - 3)	0,09
Sustavni pristup	2,2 (1,9 - 2,8)	2,6 (2,2 - 3)	2,6 (2 - 3)	0,01
Kreativni pristup	1,2 (1 - 2)	2 (1 - 3)	1,6 (1 - 2,6)	0,004
Ocjena učestalosti socijalnih oblika u odnosu na fakultete				
Frontalni oblik	1 (1 - 2)	2 (1 - 2)	1 (1 - 2)	0,39
Socijalni oblik	3 (2 - 3)	2 (2 - 3)	2 (2 - 3)	0,66
Individualni oblik	2 (1,3 - 3)	3 (2 - 4)	2 (2 - 3)	0,02
Aktivnosti u paru	1 (1 - 2,8)	2 (2 - 3)	2 (1 - 3)	0,04
Grupni oblik	2 (1 - 3)	2 (1 - 3)	2 (1 - 3)	0,75
Pedagoška radionica	3 (2 - 4)	3 (2 - 4)	3 (2 - 4)	0,38
Ocjena vrijednosti koje su zastupljene u njihovoj nastavi u odnosu na fakultete				
Motivacija	3 (2 - 4)	2 (1 - 3)	3 (2 - 3)	0,03
Radost prema radu	3 (2 - 4)	2 (2 - 3)	3 (2 - 4)	0,008
Kreativnost	3 (2 - 3,5)	2 (2 - 3)	3 (2 - 3)	0,14
Misaone aktivnosti	2 (2 - 3)	2 (1 - 3)	2 (2 - 3)	0,39
Ocjena vrijednosti koje su zastupljene u njihovoj nastavi u odnosu na fakultete				
Motivacija	3 (2 - 4)	2 (1 - 3)	3 (2 - 3)	0,03
Radost prema radu	3 (2 - 4)	2 (2 - 3)	3 (2 - 4)	0,008
Kreativnost	3 (2 - 3,5)	2 (2 - 3)	3 (2 - 3)	0,14
Misaone aktivnosti	2 (2 - 3)	2 (1 - 3)	2 (2 - 3)	0,39

* Mann Whitney U test

TABLICA [7] Ocjena socijalnih oblika rada

	Broj (%) ispitanika					Ukupno
	Potpuno se slažem	Slažem se	Ne mogu se odlučiti	Uglavnom se ne slažem se	Uopće se ne slažem	
Frontalni oblik	51 (52)	31 (32)	10 (10)	4 (4)	2 (2)	98 (100)
Socijalni oblik	15 (16)	34 (36)	34 (36)	11 (12)	0	94 (100)
Individualni oblik	19 (20)	32 (33)	24 (25)	18 (19)	4 (4)	97 (100)
Aktivnosti u paru	25 (26)	41 (43)	11 (11)	14 (15)	5 (5)	96 (100)
Grupni oblik	28 (29)	40 (41)	10 (10)	15 (15)	4 (4)	97 (100)
Pedagoška radionica	14 (14,9)	18 (19,1)	24 (25,5)	22 (23,4)	16 (17)	94 (100)

TABLICA [8] Pristupi u nastavi te priprema za buduću ulogu u društvu u odnosu na fakultete

	Broj (%) ispitanika			P*
	Učiteljski studij	Studij sestrinstva	Ukupno	
Pristupi u nastavi koji potiču kreativnost, motivaciju, inspiraciju, samostalnost, razvoj kognitivnih, psihomotornih i socijalnih vještina				
Sociocentristički pristup	1 (2,2)	3 (5,6)	4 (4)	0,001
Pedocentristički pristup	8 (17,8)	13 (24,1)	21 (21,2)	
Znanstveni pristup	0	3 (5,6)	3 (3)	
Umjetnički pristup	5 (11,1)	4 (7,4)	9 (9,1)	
Radni pristup	0	11 (20,4)	11 (11,1)	
Adaptivni pristup	0	1 (1,9)	1 (1)	
Emancipacijski pristup	2 (4,4)	0	2 (2)	
Kreativni pristup	29 (64,4)	19 (35,2)	48 (48,5)	
Ukupno	45 (100)	54 (100)	99 (100)	
Ispitanici prema tome što ih priprema za buduću ulogu u društvu u odnosu na fakultete				
Frontalni oblik	1 (2,2)	1 (1,9)	2 (2)	
Socijalni oblik	17 (37,8)	16 (29,6)	33 (33,3)	0,19
Individualni oblik	3 (6,7)	5 (9,3)	8 (8,1)	
Aktivnosti u paru	0	1 (1,9)	1 (1)	
Grupni oblik	5 (11,1)	9 (16,7)	14 (14,1)	
Pedagoška radionica	6 (13,3)	7 (13)	13 (13,1)	
Adaptivni pristup	7 (15,6)	2 (3,7)	9 (9,1)	
Emancipacijski pristup	2 (4,4)	0	2 (2)	
Radni pristup	2 (4,4)	10 (18,5)	12 (12,1)	
Pedocentristički pristup	1 (2,2)	2 (3,7)	3 (3)	
Kreativni pristup	1 (2,2)	1 (1,9)	2 (2)	
Ukupno	45 (100)	54 (100)	99 (100)	

* Fisherov egzaktni test

TABLICA [9] Mišljenje o radnom pristupu i kreativnoj nastavi, o vrijednostima zastupljenima u nastavi, o tome kakva bi trebala biti sveučilišna nastava

	Broj (%) ispitanika			P*
	Učiteljski studij	Studij sestrinstva	Ukupno	
Mišljenje o radnom pristupu i kreativnoj nastavi u odnosu na fakultete				
Smatraju da će im radni pristup u nastavi pomoći na radnom mjestu	43 (96)	456 (84)	89 (89)	0,11
Smatraju da kreativna sveučilišna nastava omogućuje razvoj svih njihovih vidljivih, ali i skrivenih potencijala	35 (78)	38 (69)	73 (73)	0,37
Koje su sljedeće vrijednosti zastupljene u Vašoj nastavi?				
Na nastavu dolaze motivirano i opušteno	16 (36)	35 (64)	51 (51)	0,005
Ispitanici prema tome kakva bi trebala biti sveučilišna nastava				
Dvosmjerna komunikacija	4 (9,3)	3 (8,6)	7 (9)	
Korisna	4 (9,3)	6 (17,1)	10 (12,8)	
Bolje organizirana	4 (9,3)	3 (8,6)	7 (9)	
Zanimljivija	5 (11,6)	2 (5,7)	7 (9)	
Opuštena	5 (11,6)	1 (2,9)	6 (7,7)	0,003
Znanstvena	0 (0)	3 (8,6)	3 (3,8)	
Pedocentrična	0 (0)	8 (22,9)	8 (10,3)	
Kreativna	21 (48,8)	9 (25,7)	30 (38,5)	
Ukupno	43 (100)	35 (100)	78 (100)	

* Fisherov egzaktni test

Rasprava

Provedeno istraživanje pokazuje da studenti Učiteljskog studija imaju više zastupljenih pristupa u nastavi u odnosu na Studij sestrinstva. Odgojna nastava doprinosi razvoju senzibilnosti, empatije, prosudbe s osjećajem za ljudskost [11]. Nadalje, predavači koji održavaju nastavu studentima Studija sestrinstva imaju ulogu pripremanja studenata za samostalno obavljanje sestrinske prakse [12]. Prema tome, odgojno-obrazovna nastava orijentirana je više prema teoriji, dok je nastava na Studiju sestrinstva više orijentirana na praktične vještine nego na teoriju. Kod oba je studija najviše zastupljen sociocentrički pristup u nastavi s obilježjem jednosmjernе frontalne nastave i komunikacije te orijentiranosti na plan i program uz strogo propisana pravila. U radnom odnosu značajno su više zaposleni studenti Sveučilišnog diplomskog studija sestrinstva. Da je gotovo polovica studenata sestrinstva u radnome odnosu, pokazuje i istraživanje Badrova i suradnika iz 2017. godine koje je provedeno na uzorku od 120 ispitanika druge i treće godine studija [13]. Na veću zaposlenost studenata sestrinstva sigurno utječu povećane potrebe za zdravstvenom zaštitom medicinskih sestara i profesionalno usavršavanje. Za razliku od ispitanika Učiteljskog studija koji su značajno manje zaposleni, u sekundarnoj zdravstvenoj zaštiti zaposleno je najviše ispitanika Studija sestrinstva, a manji broj ispitanika radi u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Prema dobnoj skupini, zastupljeniji su stariji ispitanici Studija sestrinstva. Prema istraživanju Hillery iz 1991. godine, pojavnost starije životne dobi studenata sestrinstva naspram studenata drugih studijskih programa uzrokuju brojna današnja očekivanja o obrazovanju medicinske sestre na što višim razinama [14]. Nadalje, dobne razlike studenata manifestiraju se u motivaciji i njihovim očekivanjima [4]. Veća je zastupljenost pedagoško-psiholoških kolegija na Učiteljskom studiju u Osijeku u odnosu na Sveučilišni diplomski studij sestrinstva u Osijeku i Čakovcu. Naspram Učiteljskog studija, sestrinstvo kao profesija više se temelji na sestrinskim kolegijima pripremajući studente za rad na primarnoj, sekundarnoj i tercijarnoj razini, a manjim dijelom za rad u odgojno-obrazovnim ustanovama. Socijalni oblici rada na sveučilišnim diplomskim studijima manje su korišteni. Studenti Sveučilišnog diplomskog studija sestrinstva najviše su u nastavi upotrebljavali pristupe koji im omogućuju navedeno, a to su: pedocentrički, znanstveni, radni, adaptivni i sociocentrički pristup. Nema značajnih razlika među dobivenim rezultatima prilikom istraživanja na Studiju sestrinstva i Učiteljskom studiju.

Uz sociocentrički pristup, na Učiteljskom studiju izraženo je umijeće u nastavi u sklopu pedocentričkog pristupa. Inovativnost, ideje, estetika i domišljatost potvrđuju kreativnosti u nastavi. Omogućena je kritička sloboda izražavanja uz evši u obzir studentove crte ličnosti te težnju za promjenom društva. Sveučilišni studiji sestrinstva u Osijeku i Čakovcu najviše upotrebljavaju sociocentrički pristup u nastavi, uz manju zastupljenost kreativnosti. Velika većina nastavnih kolegija na studijima sestrinstva zasnovana je na radnom i znanstvenom pristupu. Studente se priprema za rad ili se proširuje njihovo radno iskustvo nadogradnjom teorijskih znanja i vještina. Kreativnost u sestrinskoj profesiji može se razvijati u odgojno-obrazovnom procesu uz

pripremu kreativnih papirnatih materijala, audiovizualnih materijala, izvođenjem vježbi na kreativan način u praktikumima, igranjem različitih uloga, stvaranjem inovacija i korištenjem mašte. U sestrinskoj profesiji auditivni i taktilni doživljaji imaju veliku ulogu prilikom procjene zdravstvenog stanja pacijenta. Radni pristup omogućuje razvoj manualnih i psihomotornih vještina potrebnih za svakodnevni sestrinski rad.

U odnosu na studente Studija sestrinstva, ispitanici s Učiteljskog studija značajno se više slažu s komponentama sustavnog te kreativnog pristupa u nastavi. Također, u socijalnim oblicima rada na Učiteljskom studiju i na Studiju sestrinstva još uvijek najviše prevladava frontalni oblik nastave, a najmanje je zastupljena pedagoška radionica. Radni pristup najviše se upotrebljava na radnom mjestu uz kreativnost. Motivacija i radost prema radu ključni su čimbenici u radu radi korištenja vlastitih potencijala. Značajnije je više zastupljena na Sveučilišnom diplomskom studiju sestrinstva, negoli na Učiteljskom studiju. Opušten i motivirajući dolazak na nastavu u odnosu na obje vrste studija potvrdila je polovica ispitanika, što je više zastupljeno kod studenata Sveučilišnog diplomskog studija nego kod ispitanika Studija sestrinstva. U sveučilišnoj nastavi kod ispitanika Učiteljskog studija važna je kreativnost koja omogućuje stvaranje novih ideja, rješenje problema i osobni razvoj, dok je pedocentrički pristup značajan i koristan više za ispitanike Studija sestrinstva. Različiti stavovi ispitanika ovisno o vrsti studija, mogu se objasniti različitim primarnim potrebama struke, kao i različitim nastavnim planovima i programima.

Zaključak

Na sveučilišnim diplomskim studijima u Čakovcu i Osijeku i dalje prevladava frontalna nastava sociocentričkog pristupa, a na Učiteljskom studiju u Osijeku pedocentrički i kreativan pristup. U nastavi studenata Diplomskog studija sestrinstva korišteni su više pedocentrički, znanstveni, radni, adaptivni te sociocentrički pristup. Bez značajne statističke razlike, obje vrste studija zastupaju i radni pristup u nastavi kao pripremu za buduću životnu ulogu. Bez obzira na pristupe u nastavi, još je uvijek naglasak na sadržaju, uz nižu motivaciju za učenje i rad. Na Sveučilišnom diplomskom studiju sestrinstva, studenti su značajnije motivirani. Na temelju dobivenih rezultata istraživanja, navedeno se odnosi na poboljšanje kvalitete sveučilišne nastave. Kombinacijom svih pristupa u sveučilišnoj nastavi s edukacijom te većom fleksibilnosti u radu, može se poboljšati cjelokupno sveučilišno obrazovanje studenata.

Zahvala/Acknowledgement

Zahvaljujemo studenticama/studentima Učiteljskog studija u Osijeku i Fakulteta za dentalnu medicinu i zdravstvo, Sveučilišnog diplomskog studija sestrinstva u Osijeku te Čakovcu koji su sudjelovali u ovom istraživanju.

Nema sukoba interesa

Authors declare no conflict of interest

Literatura / References

- [1] Bezinović P, Marušić I, Ristić Dedić Z. Razvoj kratke ljestvice učeničkih iskustava s učenjem i nastavom. *Odgajne znanosti* 2010; 12: 29-44.
- [2] Bognar L. Kreativnost u nastavi. *Napredak: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu* 2012; 153: 9-20.
- [3] Buljubašić–Kuzmanović V. Pedagoška radionica u funkciji aktivne nastave i učenje na uspjesima. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja* 2006; 13: 123-36.
- [4] Čulum B, Ledić J. Učenje zalaganjem u zajednici – integracija visokoškolske nastave i zajednice u procesu obrazovanja društveno odgovornih i aktivnih građana. *Revija za socijalnu politiku* 2010; 17: 71-88.
- [5] Dubovicki S, Kragulj S. Didaktički pristupi razvoju darovitosti. *Metodika rada s talentovanim učenicima*. Srbija: 2011.
- [6] Bognar L, Matijević M. *Didaktika, Školska knjiga*, Zagreb: 2005.
- [7] Dubovicki S, Marinković R. Expectations and view soft participants of the lifelong learning program in the didactics course. *Croatian Journal of Education*. 2015; 17: 223-58.
- [8] Palekčić M. Uspješnost i/ili učinkovitost obrazovanja nastavnika. *Odgajne znanosti* 2008; 10: 403-23.
- [9] Peko A, Dubovicki S, Munjiza E. Does homework as a learning strategy stimulate additional student overload? *Didactica Slovenica – pedagoška obzorja: znanstvena revija za didaktiku*. 2014; 29: 49-65.
- [10] Kragulj S. *Didaktički pristupi razvoju darovitosti*. Metodika rada s talentovanim učenicima. Srbija: 2011.
- [11] Krajnović F. Odnos nastavnih sadržaja i strukture motivacije za učenje. *Disertacija*. Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za pedagogiju. Zagreb: 2017; 1-262.
- [12] Čukljek S. Povezanost prethodne izobrazbe i stavova studenata studija sestrinstva o sestrinstvu kao profesiji. *Disertacija*. Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet. Zagreb: 2016; 1-138.
- [13] Badrov T, Jurković I, Višak M. Osposobljenost studenata sestrinstva za komunikaciju na engleskom jeziku. *Zbornik radova: Holistic Approach to the Patient*. Novo mesto: Faculty of Health Sciences Novo Mesto 2017; 61-70.
- [14] Hillery SM. Factors associated with professional role socialization of nurses. *Dissertation – Iowa State University* 1991; 1: 196.